

שלוש נקודות ... : מחשבות בעקבות הרטרופקטיבה של יאיוי קוסאמה בגרופיוס באו, בברלין

לפני שהגיעה למוזיאון תל אביב לאמנות, הרטרופקטיבה של יאיוי קוסאמה הוצגה בגרופיוס באו שבברלין. מיכל ב. רון ביקרה בתערוכה הברלינאית והיא משתפת כאן את מחשבותיה על השתקפות, שחזור, היסטוריה של האמנות ומכתבי התנגדות לאפרטהייד.

ביקורת מאת מיכל ב. רון מרץ 15, 2022

זמן רב צפינו לרטרופקטיבה של יאיוי קוסאמה בגרופיוס באו (Bau Gropius): פתיחתה נדחתה משבוע האמנות המקומי בספטמבר 2020 עד לאחר חורף הקורונה, במרס 2021. כשהמגיפה מיאנה לחלוף שונה שוב המועד לפתיחה של יום אחד בלבד, ה-23 באפריל, ואז הגבלות הקורונה הביאו שוב לסגירה, עד ש... אולם, חודש לאחר מכן, יכול היה הציבור סוף סוף לבקר בתערוכה, אבל רק מי שהיה זריז דיו ורכש משבצות זמן במכירה המקוונת שנפתחה כל יום שישי שני, בשעה 12:00, וכל הכרטיסים שבה נמכרים בתוך שעותיים.

אני מבקרת בתערוכה עם התינוקת שלי, מה שמביא אותי להמציא קטגוריה חדשה של תערוכות אמנות: תערוכה ידידותית לתינוקות. (בזמן ההיריון שקלתי כתיבת בלוג על "אמנות שלא גורמת לי לבחילה" בהשראת ההתנסות שלי בדוקומנטה 14, שעד היום, ממרחק של ארבע שנים, רק המחשבה עליה מעוררת בי תחושות לא נעימות). לדוגמה, התערוכה של יעל ברתנא במוזיאון היהודי אינה מתאימה לתינוקות, כי היא רועשת וחשוכה מדי. גאולה עכשיו (*Redemption Now*) ראוייה לסקירה משלה, בקרוב!

הפעוטה בטשה ברגליה בהתלהבות (בשפה הגרמנית יש לזה פועל מיוחד: *strampeln*) כשראתה את המיצב של קוסאמה באטריום, זר של אהבה שראיתי ביקום (*A Bouquet of Love I Saw in the Universe*, 2021). העבודה מורכבת מאיברים ענקיים בצבע מג'נטה, שצומחים ועולים מהרצפה, מנוקדים בנקודות שחורות ומציגים ניגודיות חזקה לעיניים שעדיין מפתחות את יכולתן להתמקד, ועולם מנוקד שצער וזקן גם יחד יכולים ליהנות ממנו. זה בדיוק סוג התערוכה שכולנו חיכינו לו, אחרי חודשים של ריחוק חברתי וסגרים: תערוכה שנחוות בגוף, בחלל שלה. אחרי *Down to Earth* מהקיץ האחרון, גרופיוס באו - בהובלת המנהלת סטפני רוזנטל, שהיא גם אוצרת התערוכה של קוסאמה - עושה זאת שוב!

RON.jpg

[1] תינוקת שמחה במיצב זר

של אהבה שראיתי ביקום, 2021, גרופיוס באו, ברלין, צילום: מיכל ב. רון

אנו קוראות בהודעה לעיתונות: "קוסאמה השתמשה בגופה שלה כמצוין מקום, או במילים אחרות, כתחליף לגופי הצופים". כעת גופי הצופים מאכלסים את העבודות. בחלק מהמקרים, גופי הצופים נשארו מחוץ לעבודה, ורק הראשים מוזמנים להיכנס: כך זה בשחזורחדר המראות האינסופי - אהבה לנצח (1966/1994), *Infinity Mirror Room - Love Forever*, שתוכנן כאוקטגון של מראות עם שני חורי הצצה, שאליהם הצופה יכולה להגיע בעזרת מספר מדרגות. הצופה רואה את עצמה משתקפת מחוץ לעבודה, ונכנסת למסיבה הפסיכדלית באמצעות עיניה בלבד, המומה מאורות מהבהבים שמשנים צבעים ומקצבים, ומשתקפים עד אין סוף מכל הצדדים.

במקרה זה לא יכולתי באמת להיעזר בעיניי כתחליפים לעינייך שלך, קוראת יקרה: הודעה המונחת על הרצפה מבקשת לא להכניס מצלמות לתוך הביתן. אני מניחה שההבזק שלהן עלול להרוס את האפקט של העבודה. ברגע זה אני מבינה שיש

לחוות את העבודה ואת הסתירות שלה דרך הגוף עצמו, ולא באמצעות טלפונים חכמים: לראות את ההשתקפות העצמית, שבאופן מרגיז אי אפשר להימנע ממנה בניסיון לצלם את העבודה (האם אני נראית טוב? האם הבגדים שלי תואמים את האסתטיקה של העבודה?), בזמן שאסור בכלל לצלם תמונות או וידאו של החדר הפנימי, ממש כמו בברגהייין, מועדון הלילה המיתולוגי.

[2] [VID-20211122-WA0000.mp4](#)

מעניין להסתכל, במסגרת התערוכה הרטרופסקטיבית של קוסאמה, ביחסים שהאמנית בונה בין פנים וחוץ: היכן עומדת הצופה? ואיפה מופיעה ההשתקפות שלה? היכן מוצבת העבודה? מה רואים על פני השטח ומה מוסתר בעומק? הגרסה המוקדמת שלחדר מראות אינסופי – שדה הפאלוסים (*Infinity Mirror Room – Phalli's Field*, 1965), עם הפאלוסים הלבנים המנוקדים אדום, בולעת את גוף הצופה מכל כיווני ההשתקפויות. במופע ההצצה המוזכר למעלה, חדר המראות האינסופי – אהבה לנצח, אותה יצרה קוסאמה שנה מאוחר יותר, גוף הצופה מוקרן מחוץ לעבודה שאליה אנחנו רק מציצים. רוח הדלועים ירדה אל השמיים (*Spirit of Pumpkins Descended into the Heavens The*, 2021) היא עבודה חדשה שהאמנית יצרה במיוחד עבור התערוכה בגרופיוס באו: כאן, קוביית המראות מוצבת במרכז חדר בעל קירות צהובים מנוקדים בשחור. בפנים אנו רואות עוד ועוד דלועים צהובים מנוקדים בשחור, בהשתקפות אין-קץ.

השחזור של יצירות קודמות של האמנית מעלה שאלה נוספת לגבי להיות ב'כאן ובעכשיו' של העבודות: האם קוסאמה הצעירה, בדיוקנה האיקוניחדר מראות אינסופי – שדה הפאלוסים, מייצגת גם את גופינו, שחלקם עוד לא נולדו בשנת 1965, כאשר היא ביצעה את היצירה עבור גלריה קסטליין (Castellane) בניו יורק? הכניסה אל העבודות ההיסטוריות כמעט מרגשת יותר מההתענגות על החדשות, הודות לקפיצת זמן זו.

[3] [RON2.png](#)

[4] יאיוי קוסאמה, חדר מראות אינסופי - שדה הפאלוסים, 1965, מיצב, מדיה מעורבת
יאיוי קוסאמה, באדיבות Arts Fine Ota, ויקטוריה מירו

כדאי להתעכב על רגעים נוספים במכלול היצירה של האמנית הפורה תוך חשיבה היסטורית חדשה: הציורים המופשטים של קוסאמה משנות השישים של המאה הקודמת, שבהם מוטיב יחיד חוזר באופן שיטתי על פני כל הבד, מזכירים מחוות דומות של צמצום צורני בקבוצות אמנים שנשלטו לרוב בידי אמנים גברים. קטעים מתוכניות טלוויזיה שהציגו את האמנית לקהל בגרמניה מראים אותה מברישה את שיערה בתיאטרליות, ובמחשבה עולה כובע הלבד של אמן אחר, גם הוא גבר. עבודות הפסטה על הנעליים מזכירות לי עבודות שלו, של ההוא שהיה 'מצייר בביצים'. ועדיין - רגע ההכרה הראשוני משנה צדדים עד מהרה: העניין הוא לא שעבודותיה של קוסאמה מזכירות עבודות של עמיתיה הגברים (ואני מסרבת להעניק להם כן במה נוספת, על חשבונה); הם בני זמנה, אם היא לא הקדימה אותם, כמו במקרה של 'צייר הביצים'. מדוע אנו תמיד בוחנים את התוצר של אמניות דרך הפריזמה של הקאנון הנשלט על ידי גברים? שלוש נקודות! קוסאמה עצמה נדחקה אל השוליים פעם נוספת, לא רק כאישה אלא גם בגלל מחלת הנפש שלה, שבעקבותיה היא פרשה מעולם האמנות וחזרה ליפן

- עניין שעומעם מעט בתערוכה הנוצצת ובפרסומים הנלווים אליה.

התחנה הבאה של התערוכה היא במוזיאון לאמנות בתל אביב. על פי הקטלוג, המצוטט בהודעה לתקשורת, "יש לתפוש את קוסאמה עדיין כ-*homo politicus*", והיא מצוטטת במסר ממארס 2020, משחר עידן הקורונה: "זה הזמן שאנשים מכל רחבי העולם יקומו על רגליהם. תודתי העמוקה נתונה לאלה שכבר נאבקים. מהפכנית עולמית דרך האמנות". במאי האחרון, רשימה מרשימה של אנשי אמנות חתמו על "מכתב נגד האפרהייד" במחאה על ה'מבצע' האחרון של ישראל נגד עזה. נקווה שהתערוכה של קוסאמה בתל אביב תתיישר עם מילותיה.

יאיוי קוסאמה: רטרופקטיבה, 23.4.21 - 15.8.21, גרופיוס באו, ברלין

Source URL:
<http://tohumagazine.com/he/article/%D7%A9%D7%9C%D7%95%D7%A9-%D7%A0%D7%A7%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA-%E2%80%A6-%D7%9E%D7%97%D7%A9%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%91%D7%A2%D7%A7%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%98%D7%A8%D7%95%D7%A1%D7%A4%D7%A7%D7%98%D7%99%D7%91%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%99%D7%90%D7%99%D7%95%D7%99-%D7%A7%D7%95%D7%A1%D7%90%D7%9E%D7%94-%D7%91%D7%92%D7%A8%D7%95%D7%A4%D7%99%D7%95%D7%A1-%D7%91%D7%90%D7%95-%D7%91%D7%91%D7%A8%D7%9C%D7%99%D7%9F>

Links

- [1] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/RON.jpg>
- [2] <http://tohumagazine.com/he/file/vid-20211122-wa0000mp4>
- [3] <http://tohumagazine.com/he/file/ron2png>
- [4] <https://tohumagazine.com/sites/default/files/RON2.png>